
Archiv hlavního města Prahy
CZ321100010

**Soukromá obchodní škola Bergmannova Praha I. - Staré
Město, Železná 22**

1900-1944

Inventář

NAD č. 1288

Pomůcka č.

Zpracoval: Zora Damová
Praha 2026

Obsah

Úvod	4
I. Dějiny původce archivního souboru.....	4
II. Dějiny archivního souboru	5
III. Archivní charakteristika archivního souboru.....	6
IV. Tematický popis archivního souboru	6
V. Záznam o uspořádání archivního souboru a sestavení archivní pomůcky.....	7
Soupis jednotek popisu	8
Katalogy žáků.....	8

Úvod

I. Dějiny původce archivního souboru

Preferovaná forma jména: Soukromá obchodní škola Bergmannova, Praha I. - Staré Město, Železná 22 (Staré Město, Praha, Česko : 1900-1944)

Typ preferované formy jména: uměle vytvořené

Variantní/paralelní formy jména a jejich typ:

Soukromá obchodní škola Bergmannova, Praha I. - Staré Město, Železná 22 (Staré Město, Praha, Česko : 1900-1944); Obchodní škola Bergmannova; Privathandelsschule Bergmann

Datum vzniku: 1900

Typ vzniku: vznik zahájením činnosti

Datum zániku: 1944

Typ zániku: zánik ukončením činnosti

Sídlo původce: Staré Město (Praha, Česko), část obce Praha

Dějiny původce:

První soukromé obchodní školy v Praze vznikaly již ve 40. letech 19. století. Jednalo se o školy rodiny Kheilů, Skřivanů a dalších. Dne 27. června 1850 vyšel prozatímní zákon o soukromém vyučování č. 309, který upravoval právní rámec pro soukromou výuku v monarchii. Výraznější nárůst soukromých obchodních škol nastal především na přelomu 19. a 20. století, kdy se rozmáhala obchodní činnost a stále více rostla potřeba kvalitní administrativy. Soukromé školy tak řešily nedostatek jiných možností získat v tomto oboru dostatečné vzdělání.

Soukromé školy neměly právo veřejnosti, mohl se na ně zapsat kdokoli, kdo měl dostatečný kapitál, výuka byla totiž zpoplatněna. Školy provozovaly většinou rodiny, pro které se staly hlavním zdrojem příjmů.

Ústavy se proto snažily vyjít vstříc poptávce a řada z nich vyučovala česko-německy. Jednalo se například o školu Eckertovu (založena 1893), Maděrovu (založena 1900) či Čermákovu na Královských Vinohradech (založena 1900). Populární byla také škola Wertheimova na pražském Poříčí (založena 1889). Dále působila i škola Antonína Skřivana či rodiny Kheilů, kterou roku 1902 převzal František Hlaváček. Kurzy těchto škol trvaly zpravidla několik měsíců, nejdéle pak dva roky.

Roku 1900 vznikla také soukromá obchodní škola Otakara Bergmanna, kde probíhalo vyučování v němčině. V českém tisku byl propagován jako škola určená ke zdokonalení v němčině. Zprvu nabízela denní a večerní kurzy, zvláště pro muže a ženy, do kterých bylo možné nastupovat denně. Tyto kurzy byly většinou šestiměsíční. Postupem času se škola profilovala, zavedla jednoletou obchodní školu a jako jedna z prvních také dvouletý studijní program, zprvu pouze pro muže. Kromě toho nabízela individuální a večerní kurzy. Díky širší nabídce měla také poměrně vysoký počet vyučujících — například roku 1907 zde 294 žáků vyučovalo celkem 14 učitelů.

Škola studentům umožňovala zapojit se do praxe a absolventům zprostředkovávala pracovní místa. Ve

druhé polovině třicátých let patrně přešla výuka na češtinu. Škola se v této době rozšířila své aktivity o sport, roku 1936 vybudovala školní hřiště. Šlo o prestižní záležitost — koncem 30. let se například pořádalo hokejové mistrovství obchodních škol, jehož se účastnila většina pražských soukromých ústavů. Soukromá obchodní škola Bergmannova po celou dobu své existence sídlila v domě čp. 964 v ulici Železná 22 na Starém Městě pražském.

Majitel školy Otakar Bergmann (*20.5.1876 +27.3.1942) byl původně učitelem obchodních věd a těsnopisu. Školu založil spolu s Jakubem Wertheimerem (*30.5.1859 +23.12.1936), který zde později jen vyučoval a vedení školy přenechal rodině Bergmannů. Otakar Bergmann pocházel českobrodská a s manželkou Bertou r. Freund (*1876 +1932) žil za Starém Městě pražském. Jednalo se o židovskou rodinu, Otakar dokonce roku 1919 po boku Maxe Broda kandidoval za sdruženou stranu uvědomělého židovstva do obecního zastupitelstva hlavního města Prahy. Manželé měli čtyři děti: Markétu (*1901 +1974), Annu (*1902 +1904), Sentu (*1904 +1983) a Arnošta Erika (*1908 +1987).

Za Protektorátu Čechy a Morava školy znamenal židovský původ majitele nucenou správu. Bergmannovi se pokusili nařízení obejít tím, že školu ve školním roce 1939/40 sloučili s konkurencí, konkrétně se soukromou obchodní školou ing. Eckerta. Tento záměr ovšem nevyšel a na školu byla uvalena nucená správa, správcem školy se stal Jindřich Hopynka. Vyučování na škole pak bylo ukončeno roku 1944. Majitel školy Otakar Bergmann byl již roku 1939 zajat nacisty a držen jako rukojmí, následně byl transportován do tábora v Lodži, kde roku 1942 zahynul.

Po válce, roku 1946, byla škola národní správou likvidována. V květnu 1948 byla škola potomky majitele formálně restituována, obnovena ale již nebyla. Syn zakladatele, pan Arnošt Bergmann ovšem i nadále spravoval dokumenty zaniklé školy a příležitostně z katalogů prováděl opisy pro absolventy škol.

Funkce původce:

soukromá obchodní škola

Normy – konstitutivní:

Prozatímní zákon o soukromých školách - Provisorische Gesetz über den Privatunterricht, Kaiserliche Verordnung vom 27. Juni 1850, Nr. 309. In: Allgemeine Reichs- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Oesterreich, 1850. Část CI, s. 1271–1274.

Další vztahy a události:

soukromé školy, tematický celek; obchodní školy (korporace), tematický celek

Autor záznamu: Archiv hlavního města: Zora Damová

Zdroje informací:

KADLEC, Petr: Vzdělávání jako podnikání: Role soukromých škol v procesu institucionalizace komerčního školství v Čechách do roku 1918, *Historia scholastica* 2024, r. 10, č.2, s. 291-311.

Stručné dějiny školy sepsané Arnoštem Bergmannem při předání knih do archivu, 1974 (uloženo v kmenovém listu fondu).

Rodokmen rodiny na www.geni.com

II. Dějiny archivního souboru

Dějiny archivního souboru: Knihy byly vedeny školou k evidenci žáků, jejich prospěchu a plateb školného. Po zrušení školy knihy zůstaly v rukách rodiny, která školu založila.

Přímý zdroj akvizice: Materiály školy do Archivu hlavního města předal na počátku roku 1974 inženýr Arnošt Bergmann z Prahy (přír. č. 1/74).

III. Archivní charakteristika archivního souboru

Archivní charakteristika archivního souboru: Ve fondu je uloženo sedm úředních knih z let 1900 až 1944.

Způsob uspořádání: Materiál je řazen chronologicky.

Pravidla zpracování jednotky popisu: Při pořádání bylo postupováno dle Základních pravidel pro zpracování archiválií.

Budoucí přírůstky: Není předpoklad budoucích přírůstků, v úvahu přichází pouze doplnění jednotlivin ze soukromých rukou.

Odkazy na příbuzné dokumenty, archiválie a pomůcky pro vyhledávání: Roku 1937 byl založen Spolek absolventů Bergmannovy soukromé obchodní školy v Praze (také Absolventenverein der Privathandelsschule Bergmann), který byl rozpuštěn v červnu 1939. Záznam o něm je pod sig. XXII/2516 uložen ve Spolkovém katastru, který se nachází ve fondu Magistrát hl. m. Prahy II.

Fyzický stav archivního souboru: Knihy jsou v dobrém stavu, všechny údaje jsou čitelné a je možné je všechny předložit ke studiu do badatelské, V rámci pořádání byla nejstarší kniha restaurována, protože měla poškozený hřbet. Stav ostatních knih je dobrý, ve dvou je několik volných listů.

IV. Tematický popis archivního souboru

Katalogy obsahují seznamy žáků a jejich osobní údaje. Je zde uvedeno datum a místo narození, náboženství, předchozí vzdělání, jméno otce a adresa bydliště. Dále jsou zde údaje o placení školného a o prospěchu. První zápis je datován k 1. srpnu 1900; žáci jsou zapisováni postupně, tak jak se na školu hlásili. Později jsou zapisováni i podle jednotlivých kurzů. V knihách jsou občas vloženy došlé žádosti o duplikát vysvědčení. Většina dalších údajů je uváděna pomocí zkratk. Část z nich vypsali Arnošt Bergmann a uvádíme je na závěr úvodu. Rovněž známky jsou uváděny pouze zkratkou, která se bohužel v průběhu let měnila. Prospěch byl zprvu označován takto: v – vorzüglich (výborný), l – lobenswert (chvalitebný), b – befriedigend (uspokojivý), g – genügend (dostatečný), ng – nicht genügend (nedostatečný). Později se známkování ustálilo na: v – vorzüglich (výborný), l – lobenswert (chvalitebný), g – gut (dobrý), ge – genügend (dostatečný) a ng – nicht genügend (nedostatečný). Od školního roku 1938/39 do ledna 1940 jsou pak známky uváděny českými zkratkami (v – výborný, ch – chvalitebný, d/dbr – dobrý, dos – dostatečný, ne dos – nedostatečný). Od roku 1943/44 bylo zavedeno nové hodnocení – tabulka je uvedena v sedmé knize na foliu 91. Prospěch se nyní hodnotil: sehr gut – velmi dobrý (sg), gut – dobrý (g), befriedigend – uspokojivý (b), ausreichend – dostatečný (a), mangelhaft – sotva dostatečný (m) a ungenügend – nedostatečný. Zkratky předmětů jsou uvedeny v šesté knize (1932–1940) na předsádce, a to jak v češtině, tak v němčině. Uvádíme zde české zkratky:

Ag – angličtina, Č (Čs) – jazyk československý, F (Fr) – jazyk francouzský, K (OK) – obchodní korespondence, Kn (OKn) – obchodní korespondence německá, Ks – krasopis, N (Ně) – jazyk německý, O (On) – obchodní nauka, Ob (Občn) – občanská nauka, P – kupecké počty, Pst – psaní strojem, Ts – těsnopis, Ú – účetnictví, Zb – nauka o zboží, Zm – zeměpis. V závorce jsou uvedeny pozdější zkratky.

V části pro poznámku jsou později uváděny údaje o kurzu a to i o tom, kdo kurz vedl.

V. Záznam o uspořádání archivního souboru a sestavení archivní pomůcky

Zpracovatel jednotky popisu: Zora Damová

Datum popisu: 2026

Prameny a literatura:

KADLEC, Petr: Vzdělávání jako podnikání: Role soukromých škol v procesu institucionalizace komerčního školství v Čechách do roku 1918, *Historia scholastica* 2024, r. 10, č.2, s. 291-311.

Seznam použitých zkratk:

r. - ročník

jdn. - jednorozční kurz

Jg - Jahrgang tj. ročník

Ej. - Einjähriger Kurz tj. jednorozční kurz

Kom. - komerční kurz (pětíměsíční pro maturanty)

Pětím. - pětíměsíční kurz

Fünfm. - fünfmonatiger kurz tj. pětíměsíční kurz

a (A) - dopolední vyučování

n (N) - odpolední vyučování

ukázka složených zkratk:

1. r. a - 1. ročník dopolední

2. r. o - 2. ročník odpolední

1. Jg - 1. Jahrgang tj. 1. ročník

Ej. N - Einjährigen Kurz (nachmittags) - tj. jednorozční kurz odpolední

jdn. c. - jednorozční kurz (dúpolední)

Soupis jednotek popisu

Katalogy žáků

	4	kn 1
Katalog žáků 1 ukn		1.8.1900-2.8.1907
	5	kn 2
Katalog žáků 1 ukn		2.9.1907-8.6.1911
	6	kn 3
Katalog žáků 1 ukn		16.9.1911-3.5.1915
	7	kn 4
Katalog žáků 1 ukn		20.9.1915-20.4.1922
	8	kn 5
Katalog žáků 1 ukn		5.9.1922-4.2.1932
	9	kn 6
Katalog žáků 1 ukn		6.9.1932-19.2.1940
	10	kn 7
Katalog žáků 1 ukn		1940-1944

Název archivu: 321100010 - Archiv hlavního města Prahy

Název archivní pomůcky: **Soukromá obchodní škola Bergmannova Praha I. - Staré Město, Železná 22**

Časový rozsah: **1900-1944**

Počet evidenčních jednotek: **7 ukn**

Počet jednotek popisu: **10**

Rozsah zpřístupněných archiválií v bm: **0,35**

Stav ke dni: **26.6.2026**

Značka fondu:

Soubor zpracoval: **Zora Damová**

Archivní pomůcku sestavil: **Zora Damová**

Počet stran: **9**

Archivní pomůcku schválil/dne: **Mgr. Petr Jíša**